

ЗМІСТ ТА ЗАВДАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

АЛЛА КАСИЧ,
доцент, кандидат економічних наук,
завідувач кафедри обліку та аудиту
Кременчуцького державного політехнічного
університету, м. Кременчук

У статті досліджені механізми державного регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності, розкриті умови формування й реалізації інноваційно-інвестиційної політики держави. Автор обстоює думку, що в Україні за умов обмеженої інвестиційно-інноваційної активності господарюючих суб'єктів першочергово слід вирішити низку питань з інвестиційного наповнення національної економіки, а потім ставити задачу досягнення стану саморозвитку інноваційно-інвестиційної системи країни.

Основною умовою досягнення довготривалих, позитивних темпів економічного зростання, як реального сектора економіки, так і окремих підприємств, є активна інноваційна та інвестиційна діяльність. Зважаючи на те, що активізація інноваційно-інвестиційної діяльності належить до системних питань макроекономічного розвитку, вирішення яких має здійснюватися насамперед на державному рівні, - дослідження теоретичних і практичних питань формування державної інноваційно-інвестиційної політики становить важливу проблему в сучасній науці.

Інноваційний розвиток вимагає необхідного інвестування, в той час як стимулювання інвестиційної діяльності має розглядатися в контексті загального інноваційного вектора стратегічного розвитку держави. Саме на цьому наголосував Президент України В.А.Ющенко у своїй передвиборчій програмі [17]. Інвестиції в галузі неінноваційного характеру, враховуючи їх більш високу рентабельність, приватний сектор забезпечить самостійно, а інноваційно спрямовані галузі потребують більшої уваги з боку держави.

На необхідності формування чіткої державної політики у сфері інновацій та інвестицій наголошують зарубіжні та вітчизняні вчені. Питання науково-методичних основ державного регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності досліджується в роботах В.М.Гейця [10], М.Данько [5], Л.А.Жаліло [8], А.К.Кінаха, В.Мартиненка [13], А.С.Музиченка [15], М.І.Крупки [11], Б.Санто [19], О.Ф.Уткіна [22] та інших.

Мета статті - дослідити механізми державного регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності та умов формування й реалізації інноваційно-інвестиційної політики держави.

У сучасних умовах кожне підприємство зацікавлене в забезпеченні конкурентних переваг за рахунок технологічного рівня виробництва продукції, а тому самостійно намагається забезпечувати динамічний його розвиток. Однак самостійно підтримувати необхідні темпи розвитку технологій більшість українських підприємств не в змозі з наступних причин:

1. Розрив між технологічним станом розвинених країн світу та України (окрім окремих галузей: літакобудування, суднобудування, космічні технології) є досить істотним, оскільки економіка держави, яка після розвалу СРСР дещо пододала кризові явища, знаходиться в ролі "наздоганяючої" і не має достатніх інвестиційних ресурсів, а "технологічну прірву" складно подолати навіть фінансово забезпеченій системі.

2. Збитковість підприємств. За результатами 2004 року 39,3% підприємств промисловості стали збитковими, а загальний обсяг фінансового результату до оподаткування склав усього 21103,1 млн грн [25]. Самостійно забезпечити достатній рівень фінансування науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (НДДКР) окремо взяте підприємство не в змозі.

3. Більшість українських підприємств знаходяться на етапі структурної перебудови та пошуку шляхів підвищення продуктивності виробництва і поліпшення конкурентоспроможності продукції.

4. Підприємство є складовою частиною системи коопераційних зв'язків, а отже, не одне, а вже ряд підприємств технологічного ланцюга потребують забезпечення та узгодження інноваційного розвитку.

5. Конкурувати з іноземними підприємствами за умов отримання ними різноманітної допомоги з боку держави фактично неможливо - необхідна чітка стратегія ліквідації відставання в інноваційній сфері. Роль держави в розвинутих країнах світу полягає у використанні цілого ряду форм стимулювання розвитку виробництва, експорту, інноваційної діяльності. Наразі для мінімізації присутності іноземних конкурентів на внутрішньому ринку потрібна політика протекціонізму.

6. Існує об'єктивна проблема спрямування ринкового механізму розвитку на інноваційний шлях. Зважаючи на той факт, що ринкові відносини в Україні перебувають у стадії становлення, виникає необхідність налагодження системи відбору ефективних інноваційних проектів відповідно до загальнонаціональної стратегії.

За таких умов важливим є посилення державно-регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності, формування державної політики у цій сфері. До такого висновку підводять і вивчення досвіду розвинутих країн (США, Японії, Німеччини, Великобританії, Франції), які розвиваються перш за все на основі активізації інноваційної діяльності. Саме в цих країнах намічається радикальний перехід від традиційної до інноваційної науково-технічної політики [1]. Все це свідчить про необхідність розробки комплексних заходів переходу до інноваційно-інвестиційної моделі розвитку, які доцільно гармонізувати з державною інноваційно-інвестиційною політикою.

Державна інноваційно-інвестиційна політика - це діяльність держави, спрямована на створення сприятливих нормативно-правових та економічних умов для інвестицій взагалі й інвестицій в інновації, стимулювання процесу формування інвестиційних умов для інноваційного розвитку, а також формування ринку інновацій та інвестицій.

Інноваційно-інвестиційна політика держави повинна бути спрямована на забезпечення зростання обсягів капіталовкладень у сферу впровадження інноваційних технологій.

Держава, використовуючи певні механізми, має забезпечити умови для формування та стимулювання розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності насамперед через створення позитивного інвестиційного клімату внаслідок поліпшення загального міжнародного іміджу країни.

Вплив держави має здійснюватися шляхом застосування системи організаційно-інформаційних заходів та фінансової підтримки, а саме розробки нормативно-правової бази інноваційно-інвестиційної діяльності; розробки стратегічної програми розвитку; визначення оптимального рівня частки державної власності; формування реальних джерел фінансування науки, освіти та інших. Узагальнені механізми державної підтримки наведені на рисунку 1.

Важливим механізмом забезпечення інноваційно-спрямованої промислової політики є визначення пріоритетів стратегічного розвитку країни, які повинні врахувати загальне підвищення рівня науки, техніки, виробництва. Визначення пріоритетів - це лише початок, оскільки ще більш важливим є розробка програм, які забезпечать їх реалізацію і передбачатимуть відповідне фінансування.

Зробимо короткий екскурс у розвиток розуміння державою стратегії подальшого розвитку [5].

Протягом 1991-1998 рр. фактично пріоритетними були галузі паливної промисловості, гірничої, чорної та кольорової металургії, електроенергетики, питома вага яких у загальному обсязі промисловості зростає в 2-3 рази.

Протягом 1994-1998 рр. статус галузевих пріоритетів отримали: авіаційна промисловість, суднобудування, аерокосмічна техніка і технологія, енергозберігаючі технології, електроніка, автомобілебудування, сільськогосподарська техніка.

Протягом 1998-1999 рр. до пріоритетних також були віднесені галузі, що забезпечують швидку окупність витрат і наповнення внутрішнього ринку: продовольчий комплекс, сільське господарство, переробна та харчова промисловість, легка промисловість, деревообробна промисловість. Ці види діяльності як пріоритетні були підтверджені державою й у 2000-2001 роках.

Пріоритетні напрями розвитку науки і техніки, запропоновані в 2000 році в Україні, передбачають:

- енергоефективні та ресурсозберігаючі технології в промисловості і агропромисловому комплексі;
- охорону довкілля та раціональне природокористування;
- новітні біотехнології;
- нові комп'ютерні засоби і технології інформатизації суспільства;
- нові речовини і матеріали.

Стратегічна програма розвитку національної економіки, спрямована на пріоритетність інноваційного розвитку, може передбачати: податкові пільги для інноваційних секторів економіки; надання їм субсидій. А враховуючи фінансові проблеми трансформаційної економіки, не слід забувати, що всі зазначені та інші заходи повинні бути стратегічно зорієнтовані. Однак дотепер прямого стимулювання не лише інвестицій в інновації, а й капітальних інвестицій з боку держави практично не було, і саме цей момент є найбільш слабким місцем в інноваційно-інвестиційній політиці держави. У закордонній практиці для стимулювання капітальних інвестицій застосовуються переважно податкові і кредитні важелі регулювання. В Україні в 90-х роках урядом було розроблено декілька спеціальних програм, спрямованих на поживлення вугільного та сталеливарного секторів, у той час як машинобудування та електроніка страждали від нестачі інвестицій. Податкові пільги та державні субсидії, що направляються державою в паливно-енергетичний та металургійний комплекси, не сприяють вирівнюванню галузевої структури економіки відповідно до критерію інноваційності. Той факт, що ці галузі не належать державі, а перебувають у приватній власності, не дає змогу державі трансформувати прибутки цих галузей у інвестиції інноваційно-спрямованих видів діяльності. В країні склалася ситуація, коли за рахунок посиленого податкового тягаря на певні галузі економіки (харчову і легку промисловість, машинобудування) державні субсидії отримують галузі сировинного напрямку. Крім того, реструктуризації промисловості часто перешкоджає популістська позиція уряду, який, втручаючись у суперечки між акціонерами підприємств, призводив до того, що підприємства виявлялись не в змозі здійснювати програми модернізації та технологічного оновлення [24].

Відсутність чіткої інноваційної стратегії розвитку, а також збереження в програмах пріоритетного розвитку галузей третього та четвертого технологічних укладів зумовлена тим, що Україна і сьогодні потребує забезпечення інноваціями базових галузей, тоді коли світ переходить до поглиблення розвитку інноваційно-спрямованих. Проблема також полягає й у тому, що, забезпечуючи динамічний розвиток інноваційних галузей, країна змушена паралельно впроваджувати інновації і в базові виробництва, а без чіткої стратегії інноваційно-інвестиційної діяльності цю проблему не вирішити.

Крім того, в Україні присутні чинники, які об'єктивно гальмують процеси активізації інноваційно-інвестиційної діяльності. В першу чергу до них належить той факт, що стратегія переходу до приватної власності досить часто не передбачала як основний критерій - збереження та формування інноваційно-активних підприємств. У процесі приватизації держава повинна була надавати пріоритет тим потенційним власникам, які після придбання підприємства могли б забезпечити його динамічний інноваційний розвиток. Проте в цих умовах інвестор уникає виконання інвестиційних зобов'язань. Крім того, створений приватний сектор досі не має уявлення про природу інновацій,

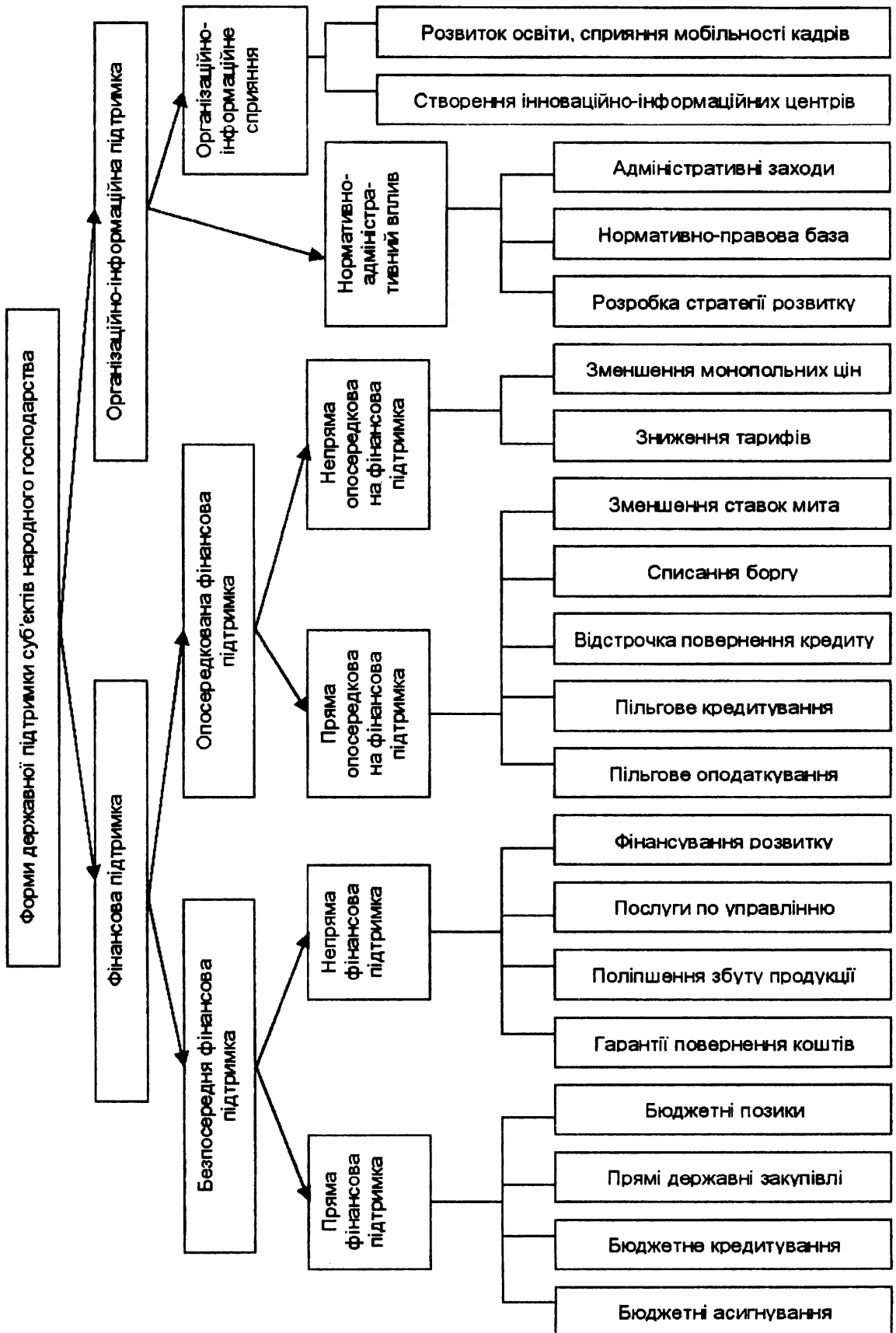

Рис. 1. Схема форм державної підтримки суб'єктів народного господарства

яких він потребує. Після приватизації власник мав вирішувати питання налагодження виробництва, реструктуризації, відновлення виробничого потенціалу, в той час як власне періоду приватизації мало передувати початкове накопичення капіталу. Однак в Україні період накопичення капіталу співпав з періодом активної приватизації, а відтак, серед українських інвесторів початку дев'яностих років не було осіб, які здатні були б сплатити реальну вартість за об'єкти, що пропонувались для приватизації. Тому досить часто в Україні мали місце випадки використання приватизаційних схем, за якими підприємства штучно доводились до банкрутства тільки для того, щоб майбутній власник міг за безцінь придбати те чи інше підприємство. Під час цього процесу підприємства дійсно значною мірою втрачали свій потенціал та ринки збуту. В такому стані підприємства потрапляли до інвестора вже за значно нижчою ціною. Заощадивши кошти в процесі приватизації, можливо, інвестор починав активно інвестувати кошти після її завершення? Динаміка капітальних вкладень в Україні (в 2002 році інвестиції в основний капітал склали 33% від рівня 1990 р. [20]) свідчить, що власник або не хоче інвестувати у виробничі потужності взагалі, в тому числі на принципово новій технологічній основі, або не може. Ще більшою проблемою в Україні є фінансування НДДКР.

Фінансування НДДКР характеризує інноваційність національної економіки. Обсяги фінансування НДДКР оцінюються на основі їх питомої ваги в загальній сумі ВВП. Однак його обсяг в Україні не відповідає потенціалу, масштабам країни, а відтак, сума, що направляється на НДДКР, не досягнула, зокрема, наприклад, в 2000 році навіть 400 млн дол. США (в тому числі за рахунок держбюджету - 120 млн дол. США). З розрахунку на одного працівника наукових організацій загальні витрати складають 2100 дол. США [16, 20].

Оцінюючи фінансовий потенціал держави щодо забезпечення розвитку економіки та впровадження інновацій у виробництво, слід констатувати: в Україні існує протиріччя між можливостями та необхідністю здійснення інновацій як на рівні окремих підприємств, так і держави.

Питома вага витрат на фундаментальні дослідження і сприяння НТП в загальній сумі видатків Зведеного бюджету України, за даними 2000-2001 років, не перевищувала 2%, а в структурі ВВП менше 1% [21]. І це тоді, коли в розвинутих країнах світу цей показник перевищує 2% [1, С. 13], а стратегічною метою, наприклад, країн ЄС є доведення цього показника до 3% ВВП в 2010 році [14, с. 28].

Як джерело фінансування Державного бюджету України (в тому числі фінансування дефіциту) використовуються надходження від приватизації державного майна. Питома вага цих надходжень з урахуванням усіх доходів складає дещо більше 4%. У зв'язку з проголошенням в Україні курсу на розвиток інноваційної економіки передбачалось не менше 25% коштів, отриманих від приватизації державного майна направляти на інноваційне інвестування казенних підприємств, у яких частка державної власності сягає 50% [12], однак реально ці кошти не йдуть за цільовим призначенням, а покривають дефіцит бюджету. Отже, найбільшою стратегічною помилкою держави можна вважати те, що кошти, отримані від приватизації, спрямовувались не на фінансування розвитку інноваційних проєктів або формування конкурентоспроможних виробництв, а використовувались для покриття дефіциту державного бюджету, тобто фактично "проїдалися" соціальною сферою. Необхідно також

враховувати, що реально потенціал цих надходжень фактично вже вичерпано, оскільки станом на початок лютого 2004 року залишилося всього 294 товариства, у статутних фондах яких державна частка перевищує 50%, до того ж 95 уже перебували на стадії банкрутства [7]. Отже, приватизація промислових підприємств завершується. Враховуючи той факт, що майна у власності держави залишається все менше, а ефективно зростаючих інноваційних напрямів розвитку економіки не створено, виникає логічне запитання: після продажу і "проїдання" власності промислових підприємств держава планує таким же чином приватизувати та "проїсти" землю, а що будемо "проїдати" далі?

Зміна форми власності призвела до того, що держава не має того обсягу фінансових ресурсів, за допомогою якого могла б реалізовувати інноваційні цілі.

Розробка та затвердження соціально спрямованого Державного бюджету України 2005 року також не сприяло швидкому та цілеспрямованому переходу до інноваційної моделі. Істотне збільшення цілої низки соціальних виплат, за умови утримання інфляції, дійсно сприятиме розширенню споживання та розвитку внутрішнього ринку. Однак загальновідомо, що в умовах зростання доходів перш за все відбувається покращання структури споживання, а тільки пізніше збільшуються накопичення, які можуть створити умови для розвитку банківської системи та формування фондового ринку. Факт позитивного, оздоровчого впливу на економіку від збільшення споживання не має заперечень, проте рядовий споживач не потребує інноваційної продукції. Тобто на збільшення доходів зреагує ринок продовольчих та споживчих товарів (харчова промисловість, легка та деревообробна промисловість), які не є виразниками рівня інноваційності економіки. Крім того, саме ці галузі переживали найбільше піднесення в розвитку протягом останніх років. Без цілеспрямованого формування інноваційних орієнтирів в господарському комплексі та без їх державної підтримки очікувати дії мультиплікатора інвестиції, коли він досягне інноваційних галузей, можна досить довго.

Важливою складовою реалізації державної політики, спрямованої на інвестування, є використання механізму створення вільних економічних зон. Враховуючи необхідність інноваційного спрямування економіки України, це повинні бути технопарки інтелектуального типу. Негативний вплив, на нашу думку, мало також те, що згідно із Законом України про Державний бюджет України в 2004 році було запроваджено мораторій на створення нових і розширення діючих спеціальних (вільних) економічних зон та встановлення спеціальних режимів інвестиційної діяльності на нових територіях, а також створення нових технологічних парків.

Державний бюджет України 2005 року взагалі скасував дії вільних економічних зон та територій із спеціальним режимом. Це свідчить про те, що держава обирає стратегію поступового переходу до інноваційної моделі розвитку, очікування дії мультиплікатора. Тобто інноваційний сектор "кидається" на виживання, на очікування природного саморозвитку. На нашу думку, цього допускати не можна, оскільки часу у нас немає. Якби Україна мала інноваційно-інвестиційну систему, здатну до саморозвитку, то період кризового виживання вона могла б подолати.

Звернемося до досвіду розвинутих країн та країн, що розвиваються. Основною умовою ефективного функціонування підприємства в країнах з розвинутою ринковою економікою є конкурентоспроможність

і прибутковості продукції на світовому ринку. Цього можна досягнути, не лише забезпечуючи виробництво технологічно сучасної продукції, а, в умовах сьогodenної динаміки НТП, працюючи на випередження. Самостійно підприємствам це завдання не вирішити. А тому в розвинених країнах використовуються різні форми державної підтримки не лише стимулювання експорту та виробництва продукції, а й обміну технологіями. Так, в США створені і діють спеціальні комісії із проблем міжнародної конкурентоспроможності промисловості, національної економіки. За результатами позиціонування продукції виробництва США відбувається встановлення параметрів її невідповідності критеріям інноваційності та технологічності світового ринку. У Великобританії взагалі обмін нововведеннями між національними і закордонними фірмами регулює держава [4].

У той же час з боку держави посилюється контроль над експортом передових технологій, їх передачею (трансфертом). Вводячи обмеження на імпорту товарів, законодавство розвинених країн передбачає пильгу на придбання передових технологій для їх впровадження у виробництво.

Позиційно ризикованих нововведень сприяє протекційно-захисний захист від іноземних конкурентів. Уряд США практикує широке субсидіювання промисловості.

Оскільки виникла складність забезпечення та фінансування науково-дослідних робіт власними силами, промислові корпорації почали розвивати науково-технічну кооперацію шляхом утворення "клубів". Цей процес активно стимулюється державою, оскільки науково-технічна кооперація виступає фактором конкурентоспроможності промислової продукції і скорочує терміни комерціалізації результатів НДДКР в 2-3 рази [4].

Враховуючи важливість проблеми забезпечення інноваційного розвитку, країни ЄС починають піднімати питання про необхідність координації зусиль окремих членів у рамках загальної інноваційної стратегії, державної інноваційної політики [23].

Ще один дуже показовий приклад важливості ролі держави у забезпеченні розвитку інноваційних напрямів розвитку господарства - це формування галузі інформаційних технологій в Індії [18]. В Індії була створена спеціальна урядова програма розвитку технопарків, яка передбачала створення сприятливих інфраструктурних умов для експорту інформаційних технологій (ІТ). Ще одним важливим кроком уряду стало створення спеціальної профільної комісії з питань розвитку ІТ-сфери - так звана National Task Force on IT and Software Development. До неї увійшли державні чиновники, вчені і виробники. У 1998 році була розроблена державна програма Індії "Стратегія розвитку галузі інформаційних технологій". Стратегічна мета в межах даної стратегії передбачає до 2008 року перевищити рівень США за продуктивністю на затрачений капітал.

Основою майбутніх інноваційних розробок є сьогodenній рівень підтримки державою сфери науки.

Діюча сьогodenі в Україні система державного управління не сприяє науковій розробці практично спрямованих і необхідних інноваційних рішень. Так, функції управління наукою здійснює Міністерство освіти і науки України, наукові й науково-прикладні дослідження проводять установи НАН України та галузеві науково-дослідні, проектні інститути, міністерства [12]. Вся ця децентралізована надбудова інколи діє як адміністративно-контролююча система та впливає на корпоративну науку. Якщо подивитись на досвід розвинених країн, то більшість з них використовують "кластерний" підхід для визначення стратегії

інноваційного розвитку. Промислові кластери - це виробничі мережі взаємозалежних фірм, об'єднаних одна з одною у виробничий ланцюжок. Інколи вони являють собою альянси з університетами, дослідницькими установами, споживачами [10].

Підсумовуючи викладене, актуальним завданням має стати відновлення функцій державного управління: прогнозування, планування, організації, стимулювання, контролю. У роботі Мартиненка В. [13] така рекомендація стосується інвестиційного процесу, однак, на нашу думку, її потрібно застосувати до таких об'єктів, як інвестиції та інновації, через інструментарій державної інноваційно-інвестиційної політики.

Стратегічною метою інноваційно-інвестиційної політики України повинно стати забезпечення позитивної економічної динаміки за рахунок використання комплексу "інвестиції-інновації", формування внутрішніх інноваційно-інвестиційних механізмів саморозвитку національної економіки. Виходячи із зазначеної мети, обґрунтуємо зміст завдань політики, які потребують першочергового та перспективного вирішення.

До першочергових завдань слід віднести:

- створення сприятливого інвестиційного клімату та простих правил "гри";
- створення умов для нарощування внутрішніх інвестиційних ресурсів;
- стимулювання припливу іноземних інвестицій;
- стимулювання розвитку науки і освіти.

Виконання цих завдань створить умови для вирішення і перспективних завдань:

- створення нових робочих місць та підвищення технологічного рівня існуючих;
- удосконалення галузевої структури господарства в напрямку розвитку інноваційних виробництв;
- зміна структури зайнятості населення;
- забезпечення стійких темпів економічного зростання;
- перехід до інноваційно-інвестиційної моделі розвитку.

Реалізація завдань державної інноваційно-інвестиційної політики на практиці залежить перш за все від чіткості та зрозумілості її принципів. Обґрунтуємо принципи ефективної інноваційно-інвестиційної політики держави.

1. Принцип системності - передбачає розробку і забезпечення реалізації механізмів активізації одночасно інноваційної та інвестиційної діяльності.

2. Принцип наступності - активізація інноваційної та інвестиційної діяльності повинна відбуватись з урахуванням перспектив розвитку галузевої структури економіки.

3. Принцип ефективності - регламентує необхідність здійснення заходів державної підтримки підприємницьких структур лише за умови досягнення позитивного економічного ефекту.

4. Принцип пріоритетності - передбачає ранжування інноваційних проектів за критерієм перспективності та прибутковості при включенні їх до програм державної фінансової підтримки.

5. Принцип наукової обґрунтованості - формування інноваційно-інвестиційної системи є процесом довготривалим, а відтак будь-які заходи, що реалізує держава, повинні бути науково обґрунтованими та прорахованими на перспективу.

6. Принцип інтегрованості - передбачає визначення та виробництво тих інноваційних продуктів, з якими є ймовірність освоєння якщо не ринків, то

"ніш" збуту, де є мінімальна конкуренція і відносно високий потенціал вітчизняного інноваційно-інвестиційного комплексу.

В сьогоденних умовах інноваційно-інвестиційна політика держави повинна бути спрямована на поступове формування дієздатного інноваційно-інвестиційного комплексу, розширення його меж на все більше число галузей господарства України. Складність реалізації інноваційно-інвестиційної політики держави полягає в тому, що швидких та узгоджених змін потребують фактично усі механізми державного управління інноваційно-інвестиційним комплексом. Важливість формування та реалізації механізмів державної інноваційно-інвестиційної політики зумовлюється посиленням інтеграційних інтересів України. При цьому не слід забувати: інтеграція можлива та взаємовигідна тоді, коли країна, що інтегрує, відповідає критеріям та вимогам тієї системи, з якою посилюється взаємодія. Ці критерії стосуються найрізноманітніших аспектів функціонування господарства і, перш за все, інноваційно-інвестиційного комплексу. Наприклад, країни Європейського Союзу створили європейське інноваційне табло зі сформованими категоріями та індикаторами, які згруповані за наступними напрямками:

- людські ресурси (дипломовані фахівці з науково-технічною освітою; населення з освітою, вищою за середню; зайнятість у середньо- та високотехнологічному виробництві; зайнятість у високотехнологічному сервісі);
- створення нових знань (загальні бюджетні витрати на дослідження і розробки; витрати бізнесу на дослідження і розробки; високотехнологічні патентні заявки);
- передавання і застосування знань (малі і середні інноваційні підприємства в промисловості, в сфері послуг; витрати на інновації у виробництві, витрати на інновації в сфері послуг);
- фінансування інновацій (частка інвестицій у високотехнологічний венчурний капітал; частка венчурного капіталу на ранніх стадіях у ВВП; продаж нових ринкових продуктів; витрати на інформаційно-комунікаційні технології) [6].

Отже, в сучасних умовах відповідність національної економіки критеріям світогосподарської системи означає в першу чергу інноваційність на основі достатнього інвестиційного забезпечення, а не лише високий рівень доходів та життя населення, стабільні темпи економічного зростання.

Висновки

З метою забезпечення відповідності критеріям розвитку світової господарської системи, враховуючи об'єктивно обмежену інноваційно-інвестиційну активність господарюючих суб'єктів, необхідно:

1. Визначити однією з основних функцій держави - створення умов для формування інноваційно-інвестиційного комплексу.
2. Застосувати систему організаційно-інформаційних заходів та фінансової підтримки, а саме розробку нормативно-правової бази інноваційно-інвестиційної діяльності, в рамках якої затвердити стратегічну програму розвитку з визначенням оптимального рівня частки державної власності та реальних джерел формування фінансування науки та освіти.
3. Створити сприятливий інвестиційний клімат та прості правила "гри"; поліпшити умови нарощування внутрішніх інвестиційних ресурсів.

4. Задіяти механізми стимулювання розвитку фондового ринку шляхом удосконалення банківської системи, підвищення рівня доходів населення, збільшення кількості прибуткових підприємств.

5. Активізувати співробітництво з міжнародними фінансовими інституціями для забезпечення сталого соціального та економічного зростання через залучення інвестиційних ресурсів у пріоритетні сфери реального сектора економіки.

Вирішення питання інвестиційного наповнення національної економіки повинно забезпечити економічне зростання, що дасть змогу поступово перейти і до збільшення обсягів державного фінансування освіти, науки, НДДКР.

Високий рівень інноваційно-інвестиційної активності господарюючих суб'єктів, наукових установ, держави в цілому має забезпечити досягнення стану саморозвитку інноваційно-інвестиційної системи України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Буднікевич І.М., Школа І.М. Становлення регіонального ринку інновацій в Україні. - Чернівці: "Зелена Буковина", 2002. - 200 с.
2. Бутко А.Д., Шерстюк О.Л. // Фінанси України. - 2004. - №4. - С. 76-86.
3. Базилевич В.Д., Баластрик Л. О. Державні фінанси. Навчальний посібник. Вид. 2-ге, доп. і перероб. / За заг. ред. Базилевича В.Д. - К.: Атака, 2004. - 368 с.
4. Гриньов А.В. Інноваційний розвиток промислових підприємств: концепція, методологія, стратегічне управління. - Харків: ВД "ІНЖЕК", 2003. - 308 с.
5. Данько М. Довгострокові пріоритети інноваційного розвитку економіки України в умовах глобалізації // Стратегія економічного розвитку України: Наук.зб. - Вип.5 / Відп. ред. О.П. Степанов. - К.: КНЕУ, 2001. - 334 с.
6. Денисюк В. Щодо вдосконалення системи індикаторів для управління інноваційним розвитком // Економіст. - 2004. - № 6. - С. 55-59.
7. Економічна політика України: актуальні питання. Парламентські слухання // Економіст. - 2004. - №6. - С. 28.
8. Жаліло Л.А. Економічна стратегія держави: Теорія, методологія, практика: Монографія. - К.: НІСД, 2003. - 368 с.
9. 3 послання Президента України до Верховної ради України. // Економіст. - 2004. - №7. - С. 13-106.
10. Інноваційна стратегія українських реформ / Гальчинський А.С., Геєць В.М., Кінах А.К., Семиноженко В.П. - К.: Знання України, 2002. - 336 с.
11. Крупка М.І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України. - Львів: Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2001. - 608 с.
12. Ковальчук С.С. Інноваційна діяльність як пріоритет економічного розвитку України // Фінанси України. - 2004. - №7. - С. 96-103.
13. Мартиненко В. Формування державного механізму управління інвестиційним процесом в Україні: проблеми невизначеності та методи їх зняття // Економіка України. - 2004. - №8. - С. 50-56.
14. Московкин В.М. Коваленко В.Н. Европейский опыт инновационного регионального развития и создания межрегиональных тематических сетей // Бизнес Информ. - 2004. - №5-6. - С. 28-36.
15. Музиченко А.С. Державне регулювання інвестиційної діяльності. - К.: Наук.світ, 2001. - 345с.
16. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Статистичний збірник. // Держкомстат України. - 2002. - 316 с.
17. Передвирборча програма. Якою я бачу Україну // Український інвестиційний журнал. - 2004. - №7. - С. 45.

18. Програма передач // Бізнес. - 2005. - №13(636)/ - С.96-101.

19. Санто Б. Інновація як средство економічного розвитку: Пер. с венг./ Общ. ред. и вступ. ст. Б.В.Сазонова. - М.: Прогресс, 1990. - 296 с.

20. Статистичний щорічник за 2002 рік. - Київ. - консультант. - 2003. - 750 с.

21. Чугунов І.Я., Лісниченко І.В. Основні підсумки виконання бюджету у 2001 році // Фінанси України. - 2002. №5. - С.85-111.

22. Уткін О.Ф., Паче А.М. Цілі і принципи державного регулювання інвестиційної діяльності // Інвестиції: практика та досвід. - 2004. - №5. - С15-19.

23. Broadening the approach to innovation // www.cordis.lu/euroabstracts/en/february03/feature01.htm

24. Industrial restructuring in European transition economies: regulatory framework and the role of innovation: Summary proceedings: Workshop on "Policy and regulatory Options for Promoting Industrial Restructuring in ECE Region" and Conference on "Innovation as a Vehicle for Industrial Restructuring held on 23 and 24 April 2003 at the Palais des Nations Geneva, Switzerland / UN; Economic Commission for Europe; Committee for trade, industry and enterprise development. - New York; Geneva : UN, 2003. - 52 p.

25. www.ukrstat.gov.ua

© А. Касич

Надійшла до редакції 28.08.2005

ББК 65.9 (4 Укр) 441

ДОЦІЛЬНІСТЬ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РИНКУ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ

НАДІЯ КОВАЛЬЧУК,
*здобувач кафедри менеджменту та
маркетингу Луцького державного
технічного університету*

У статті доведено необхідність розвитку приватного сектора житлово-комунального господарства та розглянуто доцільність формування в перспективі конкурентного середовища на регіональному ринку житлово-комунальних послуг України.

Сьогодні, незважаючи на адаптацію економіки до ринкових умов господарювання, досі є галузі, де розвиток приватного сектора, а відповідно, й конкуренції практично не розпочався. Саме до таких галузей належить житлово-комунальне господарство, де споживач, незважаючи на свій "гаманець", не має змоги отримати високоякісні та в повному обсязі житлово-комунальні послуги.

У Програмі реформування житлово-комунального господарства України на 2004-2006 роки та на період до 2010 року визначені основні напрями реформування галузі, серед яких є і напрям формування конкурентного середовища. Про необхідність розвитку конкуренції на ринку житлово-комунальних послуг говорять також і науковці - Б. Базидевич [1], А. Рибалка [2], В. Семоненко [3], І. Ступін [4], Г. Філюк [5] та ін. Проте, незважаючи на проведені дослідження, проблема формування конкурентного середовища на такому монополізованому ринку України, як ринок житлово-комунальних послуг, не є вирішеною і потребує подальших досліджень.

Зважаючи на вищевказане, метою статті є визначення сегментів ринку житлово-комунальних послуг, на яких у перспективі доцільним є розвиток приватного сектора як основи формування конкурентного середовища на регіональному ринку житлово-комунальних послуг.

Перехід української економіки до ринкових відносин господарювання, приватизація житлового фонду, передавання об'єктів житлово-комунального господарства (ЖКГ) з державної в комунальну власність призвели до змін у системі економічних взаємовідносин у галузі. Проте, незважаючи на вжиті заходи, бажаного результату - якісного надання житлово-комунальних послуг та ефективного функціонування галузі - не сталося. Як і раніше, рівень функціонування ЖКГ далеко не відповідає європейському. Так, за підсумками роботи у 2003 році, збитки житлово-комунальних підприємств в Україні перевищили 1,1 млрд. грн, що у 2,2 рази більше, ніж у 2002 році, спостерігається високий рівень зносу основних фондів та обладнання підприємств (кількість та обсяги повністю амортизованих основних фондів і обладнання теплоенергетики, водопостачання, водовідведення, міського електротранспорту, системи сміттєпереробки в 1,5-2 рази більші, ніж у будь-якій іншій галузі), моральне та фізичне зношення житлового фонду (близько 40 тис. будинків, що становить 4 відсотки житлового фонду України, належать до категорії застарілих та аварійних, кожен третій жилий будинок потребує капітального ремонту) [6].

Намагання уряду реформувати ЖКГ негативно вплинуло і на споживачів житлово-комунальних послуг. Для населення негативним наслідком реформування ЖКГ є високі тарифи послуг та їх низька якість. Так, з грудня